

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

**Факультет початкового навчання
Кафедра педагогічних технологій початкової освіти**

Скоромна М. В.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо проведення практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Педагогіка»
(Основи Інклюзивної освіти)**

Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 01Освіта/Педагогіка
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Одеса - 2021

УДК : 37.013:378.147.091-027.22-021.464(075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 1 від «31» серпня.2020 року)*

Рецензенти:

Форосян Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор, завідувач кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Беляк Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент директор КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

Скоромна М. В. Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять та самосійної роботи з навчальної дисципліни «Педагогіка» [для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 01Освіта/Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання]. Одеса : Університет Ушинського, 2021. **26 с.**

Методичні рекомендації укладені відповідно до освітньо-професійних програм «Початкова освіта. Психологія», «Початкова освіта. Англійська мова та література», «Початкова освіта. Логопедія» та робочої програми навчальної дисципліни «Дидактика» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 «Початкова освіта» денної та заочної форм навчання.

Вони розроблені для ознайомлення здобувачів зі структурою та змістом навчальної дисципліни і призначені для планування, підготовки та проведення практичних занять та самостійної роботи.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Навчально-тематичний план дисципліни.....	7
3. Програма навчальної дисципліни.....	11
4. Плани практичних занять.....	13
5. Самостійна робота.....	30
6. Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	35
7. Критерії та шкала оцінювання.....	37
8. Методичне забезпечення навчальної дисципліни.....	39
9. Список рекомендованої літератури.....	40

ВСТУП

Система освіти, що передбачає надання освітніх послуг в умовах загальноосвітнього закладу й базується на принципі забезпечення основоположного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання набула назву інклюзивної освіти. Впровадження інклюзивної освіти в нашій країні зумовили потребу у підготовці педагогів до роботи в інклюзивному навчальному середовищі та необхідність ввести в систему педагогічної підготовки дисципліну «Основи інклюзивної освіти».

Навчальна дисципліна «Основи інклюзивної освіти» базується на матеріалах сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень з інклюзивного навчання.

Метою вивчення навчальної дисципліни полягає у формуванні системи знань, умінь, навичок з корекційної діяльності вчителя, що забезпечують реалізацію функцій, покладених на корекційного педагога у цілому, здійснення майбутніми фахівцями — дефектологами навчально-корекційного процесу на високому якісному рівні, можливість самореалізації й самовдосконалення.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Дидактика» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Педагогіка», «Психологія», «Корекційна педагогіка»

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни є:

- ✓ надання студентам знань теоретичних положень основ педагогіки інклюзивного навчання;
- ✓ озброєння прийомами і уміннями відбору необхідних форм організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби дітей з вадами у розвитку;
- ✓ практичне оволодіння спеціальними освітніми і фаховими техніками керівництва процесом навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- ✓ формування професійно-педагогічної позиції, потреби у самовдосконаленні;
- ✓ формування освіченої, творчої особистості майбутнього вчителя, корекційного педагога, здатного створити позитивний клімат в шкільному середовищі та поза нього

Очікувані результати навчання дисципліни:

I. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

- володіти базовими категорії та поняття навчального предмета;
- оперувати основними психолого-педагогічні засади інклюзивного навчання;
- визначати особливості організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі;
- описувати сутність диференційованого викладання, його основних технологій (адаптації та модифікації змісту, процесу, результату, середовища);
- визначати основні чинники та особливості партнерської взаємодії в

процесі інклюзивного навчання.

Уміти:

- застосовувати набуті теоретичні знання при вирішенні практичних завдань;
- будувати та підтримувати партнерські стосунки з іншими учасниками інклюзивного навчання (різнопрофільними фахівцями та батьками дітей);
- здійснювати навчальний процес із позицій колегіальності та урахування особливих потреб школярів (адаптації/модифікації курикулуму та методики викладання);
- вміти розробляти індивідуальні навчальні плани та програми для дітей з особливими освітніми потребами на основі визначення їхніх потреб.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» («Основи інклюзивної освіти») складена відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою «Початкова освіта. Психологія», «Початкова освіта. Англійська мова та література», «Початкова освіта. Логопедія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

Дисципліна «Педагогіка» («Основи інклюзивної освіти»), яку здобувачі вищої освіти вивчають на другому році навчання денної та заочної форми навчання, містить лекції, практичні заняття, самостійну роботу здобувача, ІНДЗ та інші форми роботи. Завершується вивчення курсу складанням заліку.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Модулів –	Освітньо-професійна програма: Початкова освіта. Психологія, Початкова освіта. Мова і література (англійська)	Мова навчання: українська	
Змістових модулів -2		Рік навчання:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: доповідь реферати	Спеціальність: 013 Початкова освіта	4-й	4-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи студента – 3	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	8-й	8-й
		Лекції	
		22 год.	8 год.
		Практичні	
		22 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		46 год.	74 год.
Індивідуальні завдання:			
-	-	Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50 % / 50 %

для заочної форми навчання – 18 % / 82 %

**2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДИСЦИПЛІНИ
Педагогіка» («Основи інклюзивної освіти»)
Структура навчальної дисципліни**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Ус бог о	л.	п.	с.р.	інд	Ус бог о	л.	п.	с.р.	інд
1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Теоретичні засади інклюзивної освіти										
ТЕМА 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	8	2	2	4	–	8	2	–	6	–
ТЕМА 2. Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.	8	2	2	4	–	8	–	2	6	–
ТЕМА 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	8	2	2	4	–	10	2	2	6	–
ТЕМА 4. Передумови для забезпечення успішної інклюзії. Педагоги як провідники змін.	8	2	2	4	–	8	–	–	8	–
Змістовий модуль II. Реалізація системи інклюзивної освіти.										
ТЕМА 5. Батьки та інклюзія. Співробітництво - основа роботи з батьками.	10	2	2	6	–	8	–	2	6	–
ТЕМА 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	8	2	2	4	–	8	–	–	8	–
ТЕМА 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму.	8	2	2	4	–	6	–	–	6	–

Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану.	8	2	2	4	-	6	-	-	6	-
Тема 9. Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.	8	2	2	4		8	2	-	6	-
Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою порт фоліо.	8	2	2	4		10	2	-	8	-
Тема 11. Інклюзивна робота з дітьми та профілактика девіантної поведінки учнів.	8	2	2	4		10	-	2	8	-
ІНДЗ					-					-
Разом	90	22	22	46	-	90	8	8	74	

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби». Основні принципи інклюзивної освіти.

ТЕМА 2. Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база.

ТЕМА 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.). Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

ТЕМА 4. Передумови для забезпечення успішної інклюзії. Педагоги як провідники змін. Інтеграція та інклюзія. Складові інклюзії. Причини неефективності впровадження інклюзії у школі. Передумови успішної розбудови

інклюзивного середовища. Ефективність інклюзивної школи. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

ТЕМА 5. Батьки та інклюзія. Співробітництво - основа роботи з батьками. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки активні учасники шкільної громади. Волонтерство та адвокатство батьків.

ТЕМА 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Корекція і компенсація. Методичні вимоги до складання корекційних програм. Форма роботи та режим проведення корекційних занять. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи. Зміст і оформлення корекційної програми.

ТЕМА 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму. Визначення й обґрунтування курикулуму в інклюзії на підставі існуючих Державних стандартів та нормативно-правових документів, які забезпечують навчальний процес в освітньому закладі. Діяльність навчальної команди у роботі фахівців для розробки та реалізації курикулуму.

Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуального плану у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Співпраця з батьками як з рівноправними членами команди. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану.

Тема 9. Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою портфоліо. Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами. Оцінювання навчальної діяльності без балів. Формування контрольної діяльності молодшого школяра, з особливими освітніми потребами. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень.

Тема 11. Соціальне виховання дітей в умовах інклюзивної освіти. Проблема налагодження гуманних, партнерських стосунків між усіма учасниками навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти. Соціальне виховання дітей дошкільного віку та шляхи подолання упередженого ставлення до дітей з особливими потребами

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Загальні положення

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Основне завдання практичних занять – поглибити і закріпити знання, що одержані здобувачами на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, тісніше пов'язувати теорію з практикою, уміння самостійно та творчо формулювати свої думки в усній формі, висувати і захищати свої погляди з питань, що розглядаються.

Якщо лекція закладає основи знань в узагальненої формі, то практичні заняття мають на меті перевірити, розширити, уточнити ці знання у поєднанні різних форм проведення занять (диспути, які допомагають відпрацьовувати вміння доводити, переконувати, виробляти професійні навички; ролеві ігри, колективне творче обговорення найбільш складних питань навчального курсу, реферати-доповіді, індивідуальні творчі завдання тощо). Це і важливий засіб зворотного зв'язку у результаті коментарів і висновків викладача.

Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Підготовку до практичного заняття рекомендується починати з моменту читання лекції з відповідної теми та здійснювати її в певній послідовності. У процесі самостійної підготовки до практичних занять здобувачу спочатку рекомендується з'ясувати тему і питання практичного заняття. Заздалегідь підібрати, вивчити та законспектувати рекомендовану літературу, вивчити основні поняття проблеми, всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття. Корисно до кожного питання практичного заняття складати розгорнуті плани відповіді. Перевірку засвоєння своїх знань здобувачі здійснюють за допомогою питань і завдань для самоконтролю, наведені під кожним планом заняття.

В ході дискусії на занятті здобувач має можливість не лише розширити свої знання, але й перевірити, уточнити, закріпити те, що він вивчив під час самостійної роботи. Приймаючи участь у практичному занятті, доцільно під час виступів інших здобувачів робити відповідні помітки в конспекті щодо найбільш цікавих питань.

Плідна та активна робота на практичному занятті значно підвищує ефективність опанування матеріалу та в подальшому заощаджує час на його повторення. На практичних заняттях здобувачі вчаться застосовувати теоретичні знання для проведення прикладних досліджень з дидактики.

Теми практичних занять

	Кількість годин	
	Денна	Заочна
Диспут. Філософська концепція інклюзивної освіти	2	

Круглий стіл Сходження суспільної свідомості до соціальної моделі інвалідності та нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання в Україні	2	2
Семінар. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	2	2
Круглий стіл. Складові, фактори розвитку та базові моделі впровадження інклюзивної освіти	2	
Семінар. Роль батьків в інклюзивній освіті дітей з особливими освітніми потребами.	2	2
Рольова гра. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	2	
Круглий стіл. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесу.	2	
Семінар: . Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових.	2	
Семінар. Система оцінювання в умовах інклюзивного навчання	2	
Круглий стіл. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	2	
Рольова гра. Особливості соціальне виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.	2	2
Разом:	22	8

ТЕМА 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.

План.

І заняття (2 години)

1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти
2. Історія спеціальної освіти й інклюзії
3. Соціальна та медична моделі порушень
4. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби».
5. Основні принципи інклюзивної освіти.

Контрольні питання та завдання.

1. Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища?
2. Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкість навчального процесу та трансформацію освітнього середовища?
3. Як соціально-політичні процеси впливають на освіту дітей з порушенням психофізичного розвитку?
4. Які позитиви від навчання в інклюзивному середовищі одержують діти з типовим розвитком?
5. Поясніть відмінності понять «інклюзія» і «інтеграція»?
6. Сутність «соціальної» моделі порушень?

7. Сутність «медичної» моделі порушень?

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-ІІ Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

ТЕМА 2. Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.

І заняття (2 години)

План.

1. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
2. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база.

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з порушень психофізичного розвитку.
2. Розкрийте основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанкській декларації.
3. Визначте, які статті Закону «Про освіту» сприяють розбудові інклюзивного середовища.
4. В якому міжнародному документі визначено основні принципи інклюзивної освіти?

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-ІІ Придатченко П.М. 2007.

5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

ТЕМА 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. I заняття (2 години)

План

1. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатoproфільні центри і т. ін.)
2. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

Контрольні запитання і завдання:

1. Проаналізуйте вертикальну та горизонтальну структуру спеціальної освіти в Україні.
2. Розкрийте особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні.
3. Проаналізуйте класифікацію дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
4. Поясніть відмінність між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами.
5. Чому інклюзивна освіта визначена, як найбільш інноваційних рух в освіті 20-го сторіччя
6. Зазначте позитиви і негативи стихійного інтегрування.

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

ТЕМА 4. Передумови для забезпечення успішної інклюзії. Педагоги як провідники змін.

І заняття (2 години)

План.

1. Інтеграція та інклюзія
2. Складові інклюзії
3. Причини неефективності впровадження інклюзії у школі
4. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища
5. Ефективність інклюзивної школи
6. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти

Контрольні запитання і завдання:

1. Чим відрізняються поняття «інклюзія» і «інтеграція»
2. Розкрийте сутність основних складових інклюзії
3. Назвіть причини, внаслідок яких впровадження інклюзії у школі може виявитись неефективним.
4. Перерахуйте складники успішного впровадження інклюзивної практики.
5. Якою має бути ефективна школа.
6. Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики.

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005. 286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

ТЕМА 5. Батьки та інклюзія.

Співробітництво - основа роботи з батьками.

І заняття (2 години)

План.

1. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище
2. Батьки як члени навчальних команд
3. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини
4. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи
5. Обмін конструктивною інформацією

6. Допомога громадських організацій та соціальних служб
7. Батьки активні учасники шкільної громади
8. Волонтерство та адвокатство батьків
9. Комунікація - ключовий елемент
10. Необхідна підтримка
11. Необхідність ведення нотаток
12. Домашня допомога
13. Соціальні мережі

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвіть і проаналізуйте основні функції сім'ї.
2. Розкрийте роль батьків в навчальній команді
3. Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.
4. Правила батьківського адвокатства:
5. Основні завдання батьків як членів навчальної команди.
6. З'ясувати, які фахівці входять до шкільної команди і команди підтримки, які реалізують мету інклюзивної освіти.
7. Які соціально-психологічні риси характеризують команду?
8. У яких напрямках здійснюється командна робота в інклюзивних школах?
9. Визначити умови ефективної команди інклюзивного класу.
10. Які стадії згуртування необхідно врахувати в процесі формування команди інклюзивної школи?
11. Перечислити специфічні риси командної співпраці

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005. 286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

ТЕМА 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.

І заняття (2 години)

План.

1. Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психо-фізичного розвитку.
2. Компоненти педагогічного процесу, які забезпечують корекційно-розвивальну роботу
3. Компоненти комплексної корекційно-розвивальної допомоги
4. методичні вимоги корекційно-розвивальної програми.

Контрольні запитання і завдання:

1. Розкрийте загальне поняття про корекцію і компенсацію.
2. Назвіть фундаментальні положення психології, на яких будується корекція психічного розвитку.
3. Визначте стратегічну мету й завдання корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
4. Методичні вимоги до складання корекційних програм.
5. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи.
6. Зміст і оформлення корекційної програми.
7. Обґрунтування вибору форми роботи, режиму проведення занять.

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-ІІ Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

**ТЕМА 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів.
Модифікація й адаптація курикулуму.**

План.

1. Визначення і обґрунтування курикулуму в інклюзії..
2. Розробка та реалізація курикулуму шкільною командою фахівців.
3. Специфіка застосування наочних засобів навчання в інклюзивному класі.
- 4.Рекомендації учителю щодо застосування методів навчання в інклюзивному класі.

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвіть основні державні нормативно-правові документи, які забезпечують навчальний процес.
2. Проаналізуйте можливість нормативно-правові документи, які забезпечують навчальний процес до дитини з особливостями психофізичного розвитку
3. Визначте сутність курикулуму, його складові та його значення в навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами.
4. Розкрийте особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців.
5. Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учнів.
6. Які сфери охоплює курикулум?
7. Перечислити предмети, які входять у базовий рівень курикулуму.
8. Порівняти базовий і варіативний рівень курикулуму.
9. Які способи модифікації навчального посібника є ефективними?

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005. 286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

Тема 8. Індивідуальний навчальний план: зміст, функції, процес розробки, аналіз складових.

І заняття (2 години)

План

1. Індивідуальний навчальний план (ІНП), як складова курикулума
2. необхідність використовувати ІНП у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
3. Розробка ІНП
4. Підготовка та вимоги до підписання ІНП
5. Співпраця з батьками як з рівноправним членами команди.
6. Аналіз основних компонентів ІНП

Контрольні запитання і завдання:

1. Чому необхідно використовувати ІНП в роботі з дітьми з ООП
2. Назвіть основні складові ІНП
3. Ким і коли здійснюється розробка ІНП
4. З чого складається підготовка до підписання ІНП
5. Визначте основні вимоги до написання ІНП
6. Проаналізуйте основні компоненти ІНП

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ. 2004.
4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.
5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

Тема 9. Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.

І заняття (2 години)

План.

1. Об'єкти, види, методи контролю.
2. Оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвіть та проаналізуйте завдання контролю в інклюзивному класі.
2. Дайте визначення процесу оцінювання. Розкрийте сутність його показників
3. Назвіть дидактичні принципи перевірки оцінювання дітей з ООП.
4. Розкрийте сутність дидактичного принципу диференційованості і індивідуалізації контролю в інклюзивному класі.
5. Розкрийте зміст розвивально-виховної функції контролю

Рекомендована література:

1. Будяк Л.В. «Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі». Черкаси. 2010.
2. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. Київ. Міленіум, 2005.286 с.
3. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі:

початкова ланка. Київ. 2004.

4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. Київ. ФО-П Придатченко П.М. 2007.

5. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. Київ. 2010.

6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. Київ. САММІТ-книга. 2008.

Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою портфоліо.

І заняття (2 години)

План.

1. Проблема готовності дошкільного навчання дитини з ООП
2. Оцінювання навчальної діяльності без балів
3. Формування контрольної-оціночної діяльності молодшого школяра з ООП.
4. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень.

Контрольні запитання і завдання:

1. Охарактеризуйте компоненти психологічної готовності до шкільного навчання.
2. Розкрийте сутність технології портфоліо і вимоги до його укладання.
3. Які навчальні, виховні та розвивальні завдання розв'язує укладання портфоліо молодшим школярам?
4. В чому сутність інтелектуальної готовності до шкільного навчання?
5. Яка роль батьків в укладанні учнівського портфоліо?
6. Назвіть типи портфоліо, які застосовуються у школі.

Рекомендована література:

1. Бондар В.І. Дидактика. К.: Либідь, 2005. 264 с 2.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене.
3. Київ: Академвидав, 2007. 616 с. (Альма-матер).
4. Вихрущ В.О., Пушинська А.А. Психодидактика початкової школи: учіння молодших школярів [монографія]. Тернопіль: Крок, 2014. 929 с. .
5. Малафійк І. В. Дидактика. Навчальний посібник. Київ: Кондор. 2009. 406 с.
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 5-є вид., доповнене і переробл. Київ: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2007. 656 с.
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-е вид. Київ: Грамота, 2013. 504 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Київ.: Академвидав. 2006. 560 с. (Альма-матер).

Тема 11. Соціальне виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.

І заняття (2 години)

План

1. Складові моделі інклюзивної освіти.
2. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища.
3. Вимоги універсального дизайну щодо освітнього простору.
4. Засоби технічного забезпечення індивідуальної мобільності осіб з особливими потребами.
5. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти та його професійні компетенції.
6. Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в системі інклюзивної освіти.
7. Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до

Контрольні запитання і завдання:

1. Визначити шляхи створення сприятливого психологічного середовища в учнівському колективі, де є діти з особливими потребами.
2. Які передумови є основою ефективного впровадження інклюзивної освіти.
3. Які рекомендації вироблено для швидкого перетворення типової школи у «школу для всіх»?
4. Чи потрібно враховувати принципи доступності та універсального дизайну в інклюзивній освіті?

Рекомендована література:

1. Бондар В.І. Дидактика. К.: Либідь, 2005. 264 с 2.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене. Київ: Академвидав, 2007. 616 с. (Альма-матер).
3. Вихрущ В.О., Пушинська А.А. Психодидактика початкової школи: учіння молодших школярів [монографія]. Тернопіль: Крок, 2014. 929 с. .
4. Малафійк І. В. Дидактика. Навчальний посібник. Київ: Кондор. 2009. 406 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 5-є вид., доповнене і переробл. Київ: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2007. 656 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-е вид. Київ: Грамота, 2013. 504 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Київ.: Академвидав. 2006. 560 с. (Альма-матер).

5.САМОСТІЙНА РОБОТА

	Кількість годин		Форма контролю
	Денна	Заочна	

Усього	46	74	
1. Підготувати порівняльну характеристику: ставлення суспільства та держави до осіб з психофізичними порушеннями. Сутність і відмінність термінологічних трактувань: «аномальні діти» – «діти з особливими освітніми потребами».	4	6	Усне опитування
2. Підготувати доповідь на тему: Закони України про право на освіту дітей з особливими освітніми потребами. Підготувати презентацію на тему: Саламанкська декларація про принципи та практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами.	4	6	
3. Проаналізувати та пояснити на прикладі Основні функції ПМПК	4	6	
4. Розробити та захисти презентацію : Внаслідок яких причини, на вашу думку, впровадження інклюзії у школі може виявитися не ефективним. Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики.	4	8	Усне опитування
5. Підготувати доповідь на тему: Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище	6	6	
6. . Розробити та захисти презентаціюб Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами. Підготувати презентацію на тему: «Реалізація інклюзивних цінностей у Новій українській школ	4	8	Усне опитування
7. Підготувати доповідь на тему: Комунікація з іншими фахівцями та командний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Особистісно-орієнтована модель навчання – сучасна освітня технологія. Дитиноцентризм й принципи традиційної педагогіки.	4	6	
8. Розробити презентацію на тему: Корекційно-розвивальна робота в початковій школі з інклюзивним навчанням. Диференційоване викладання в інклюзивному класі. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання. Планування процесу оцінювання для подальшого диференційованого викладання. Приклади успішної практики залучення дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивних шкіл («Case	4	8	

study»)		
9. Розроблення індивідуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуального навчального плану. Аналіз основних компонентів ндивідуального навчального плану.	4	6
10. Презентація фрагмента заняття (за власним вибором) з використанням однієї із педагогічних технологій навчання студентів із особливими освітніми потребами (технології опанування професійними знаннями, кооперативне навчання, інтерактивні технології, особистісно орієнтовані технології тощо). Розробити презентацію: Портфоліо як технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Облікове портфоліо вчителя інклюзивного класу початкової школи. Портфоліо учня інклюзивного класу.	4	8
11. Розробити презентацію на тему: Формування дитячого колективу і створення атмосфери сприйняття відмінностей. Моделювання належних способів взаємодії з усіма дітьми. Проблема налагодження гуманних, партнерських стосунків між усіма учнями в інклюзивному класі. Соціальне виховання молодших школярів та шляхи подолання упередженого ставлення до дітей з особливими потребами.	4	8

7. КРИТЕРІЇ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

У процесі викладання дисципліни «Педагогіка» застосовуються поточний контроль та підсумковий контроль.

Форми поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)		ІНДЗ	Разом	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Теми	Бали				
Тема 1.	0–7	-	0–77	0–23	0–100
Тема 2.	0–7				
Тема 3.	0–7				
Тема 4.	0–7				
Тема 5.	0–7				
Тема 6.	0–7				

Тема 7.	0–7				
Тема 8.	0–7		-		
Тема 9.	0-7				
Тема 10	0-7				
Тема 11.	07		-		

Для оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів під час проведення практичних занять з дисципліни «Педагогіка» («Основи інклюзії») застосовується поточний контроль.

Практичне заняття включає проведення контролю знань, умінь та навичок, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем та її обговорення за участю здобувачів, розв'язання контрольних питань і завдань, їх перевірку та оцінювання. На кожному практичному занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами завдання, виступи, активність у дискусії, уміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо.

Критерії оцінювання практичних занять

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань або здобувач відмовляється від відповіді, або відсутній.
1 бал	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
2 бали	Здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
3 бали	Здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
4 бали	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
5 балів	Здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних

виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.

Оцінки, одержані студентом за практичні заняття, ураховуються при визначенні семестрової підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Підсумковий бал за 100-бальною шкалою з дисципліни «Педагогіка» («Основи інклюзії») визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

1. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- лекційний курс;
- практичний курс та методичні вказівки до його проведення;
- тематика самостійної роботи та методичні рекомендації до її виконання;
- індивідуальні навчально-дослідні та творчі завдання;
- контрольно-тестові завдання.

9. Рекомендована література Базова

1. Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в

інклюзивному навчальному закладі: навчально- методичний посібник . /За ред. А.А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Біла О. О. Першооснови соціально-педагогічного проектування: навчально-методичний посібник . Одеса: Астропринт, 2012. 260 с.

3. Даниленко Л.І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навч. мет. пос. Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. К.:2007. 128с.

4. . Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами . Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навч. – мет. пос. Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І. К., 2007. 128с.

5. Єфімова С.М., Королюк С.В. Лідерство та інклюзивна освіта: навчально-методичний посібник . К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 164 с.

6. . Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навч.-мет. пос. Кол. упорядн.: Патрикеева О. О., Софій Н.З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.

7. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків . Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016. 68 с. 11. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007. 458 с.

8. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: «СаммітКнига», 2009. 272 с. 13. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти : навчально- методичний посібник за заг. А.А. Колупаєвої. К. : «А.С.К.», 2012. 308 с.

9. Колупаєва А. Особливості управління інклюзивною школою

.Колупаєва А., Софій Н., Найда Ю. Директор школи. 2011. №11(635). С. 23.

10. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посібник. К. : «А.С.К.», 2012. 192 с.

11. Колупаєва А.А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання Харків: Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.

Допоміжні

1. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб.] / О.В.Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 288 с

2. Матвеева Н.О. Інклюзивна освіта: навчально-методичний супровід самостійної роботи студентів Н.О.Матвеева. – Івано-Франківськ, 2015. - 160 с.

3. Методичне забезпечення діяльності педагогічних працівників дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів щодо роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку: Наук.-метод. пос. За ред..Н.І.Клокар, О.В.Чубарук. Біла Церква: КОІПОПК, 2006. – 121 с.

4. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872.

5. Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю .Наказ МОН України від 05.12.2005 р. № 691.

6. Програма курсу «Асистент вчителя в системі інклюзивного навчання» Упор. матеріалів: Красюкова-Еннс О.В., Найда Ю.М., Байда Л.Ю. К.: Канадський центр вивч. Інвал.; ВФ «Крок за кроком», 2012. – 12 с.

7. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та розумового розвитку/За ред. Вавіної Л.С. К.: «АТОПОЛ», 2010. 242 с.

8. Рейда К. Навчально-реабілітаційний центр для дітей із вадами фізичного та розумового розвитку. Дефектологія. 2001. №3. С.46-47. 9.

9. Управління педагогічними інноваціями в інклюзивній освіті: Навч. пос. А.М.Ананьев, С.В.Воронова, М.В.Малік та ін.; за заг. ред. С.К.Хаджирадєвої. К.: Освіта України, 2014. 244с.

Інформаційні ресурси

1. [Веб-сторінка Верховної Ради України. URL: http://www.rada.gov.ua.](http://www.rada.gov.ua)
2. Веб-сторінка Міністерства освіти і науки України. URL: www.mon.gov.ua
3. Веб-сторінка бібліотеки ім. Вернадського. URL: www.nbu.gov.ua
4. Веб-сторінка бібліотеки Університету Ушинського. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
5. Веб-сторінка репозитарію Університету Ушинського. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua>
6. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon3.rada.gov.ua
7. Концепція розвитку інклюзивної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 №912) // Міністерство освіти і науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua

Навчально-методичне видання

Скоромна Маріанна Володимирівна

**Методичні рекомендації щодо проведення
практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Дидактика»**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 01Освіта/Педагогіка
спеціальності 013 «Початкова освіта»